

PROFESORĖ ANGELE VYŠNIAUSKAITĖ

1919.V.15–2006.VII.9

Lietuvos etnologijos mokslas patyrė didžiulę netektį: 2006 metų liepos 9 dieną mirė viena iškiliausių mokslininkių, etnologė, habilituota daktarė profesorė Angelė Vyšniauskaitė.

Dar ir šiandien sunku patikėti, kad profesorė išėjo amžinybės keliu. Nebematysime ir negirdėsime jos konferencijose, nebenešime jai skaityti ir recenzuoti savo darbų, negalėsime bendrauti, o kartu – ir semtis patirties. Daugeliui mūsų profesorė buvo ne tik mokslininkė, bet ir mokytoja. Kartu su savo mokiniais ji ėjo jų mokslo keliu, vėliau džiaugėsi darbo rezultatais. Savo begaliniu darbštumu visiems rodė pa-

vyzdį. Kupina pasiaukojimo ir optimizmo, ji bendravo su daugeliu žmonių, dosniai dalydama patirtį ir žinias.

Pati profesorė daug dirbo visą gyvenimą. Ir juokaudavo, kad išėjus į pensiją darbų tik padaugėjo. Paskambinus ar užėjus į svečius, visada galėdavai sužinoti apie jos veiklą, darbus, išgirsti naujienų ir sulaukti kvietimo dalyvauti įvairiuose renginiuose. Atrodydavo, kad profesorės gyvenimas ir darbas vyksta nuolatiniame šurmulyje tarp pokalbių, susitikimų, aktyvaus dalyvavimo. Mokslas ir visuomeninė veikla buvo jos ištikimi palydovai iki pat mirties. Net sirgdama profesorė rašė, skaitė, recenzavo ir apgailestaudavo, kad jau negalinti dalyvauti visur, kur ją kviečia.

Profesorė Angelė Vyšniauskaitė gimė 1919 m. gegužės 15 d. Marijampolės apskrityje, Veiverių valsčiaus Skriaudžių kaime. Baigusi keturis skyrius Sintautų pradžios mokykloje, gabi mokinė mokėsi Šakiuose, o vėliau dvejus metus – Marijampolėje, Rygiškių Jono mergaičių gimnazijoje. 1939 m. pasirinko mokslą Vytauto Didžiojo universitete. Vėliau lietuvių literatūros studijas tęsė Vilniaus universitete, o

1943 m. jį uždarius, jas baigė pogrindyje. Sovietinei valdžiai nepripažinus šio diplomo, reikėjo perlaikyti daugiau kaip 40 egzaminų Vilniaus pedagoginiame universitete, ten 1952 m. eksternu jį įgyjo lietuvių kalbos ir literatūros mokytojos diplomą.

Visą savo gyvenimą talentinga mokslininkė paskyrė Lietuvos etnologijai ir Lietuvos istorijos institutui. 1948 m. Angelė Vyšniauskaitė pradėjo dirbti Mokslių akademijos Istorijos institute. Jau 1955 m. Maskvoje apgynė kandidatini (dabar – daktaro) darbą „Lietuvių kolūkiečių šeimos butis“. Jame daug vietos buvo skirta šeimai, tai davė pradžią tolesniems lietuvių šeimos tyrinėjimams Lietuvoje. 1964 m. Angelė Vyšniauskaitė redagavo ir kartu su kolegomis rašė „Lietuvių etnografijos bruožus“. Ši knyga siejama su etnologijos gimimu ir iki šiol cituojama etnologų, folkloristų, istorikų, mielai skaitoma studentų. Daug energijos Angelė Vyšniauskaitė atidavė vadovaudama MA Istorijos instituto Archeologijos-etnografijos sektoriuje etnografų grupei, o nuo 1961 iki 1971 m. – atskiram Etnografijos (dabar – Etnologijos) skyriui.

Lietuvių šeimos tyrinėjimams profesorė paskyrė ne vieną darbą. 1965 m. *Soviet Anthropology and Archeology* leidinyje išleista jos studija „Lietuvių kolūkiečių šeima“. 1967 m. buvo publikuota knyga „Lietuvių šeimos tradicijos“, pirmoji skirta lietuvių gyvenimo ciklo papročių tyrinėjimams. Šeimos papročių analizę autorė tęsė publikuodama darbus knygų serijoje „Iš lietuvių kultūros istorijos“ bei atskiruose Lietuvos regionų kaimo kultūrai skirtuose leidiniuose. 1981 m. pasirodė studija „Vestuvės Suvalkijos kolūkiniame kaime“ (knygoje „Šiuolaikinis Suvalkijos kaimas“), o 1985 m. – „Žemaičių vestuvės“ (kn. „Šiuolaikinis Žemaitijos kaimas“), jose išsamiai ir kvalifikuotai išnagrinėti šių etnografinių regionų vestuvių papročiai.

Kita profesorės Angelės Vyšniauskaitės pasirinkta mokslinių interesų sritis – lietuvių linininkystės tyrinėjimai. Jau pirmoji studija „Lietuvių valstiečių linininkystė“ (kn. „Valstiečių linininkystė ir transportas“, 1977) pasižymėjo moksliniu brandumu. Savo verte nenusileidžia ir linininkystės papročius analizuojanti studija „Lietuvių linininkystės papročiai“ (kn. „Valstiečių verslai“, 1985). Tarptautinę linininkystės tyrimų pripažinimą lėmė gerai Europos etnologų bendruomenės įvertintas „Pabaltijo žemdirbystės atlasas“ (1985). Profesorė buvo skyriaus apie linininkystę pagrindinė autorė ir redakcinės kolegijos narė. Šia tema 1993 m. balandžio 16 d. buvo apginta habilituoto daktaro disertacija („Lietuvos linininkystė XVIII a.–XX a. pirmojoje pusėje: Inventorius ir papročiai“).

1995 m. profesorė grįžta prie vestuvių papročių. Kartu su dviem bendraautoriais ji išleido šeimos tyrinėjimams skirtą monografiją „Lietuvių šeima ir papročiai“. Svarbi knyga Lietuvos visuomenei yra kalendorinių papročių studija „Mūsų metai ir šventės“ (1993).

Lietuvos etnologijos istorijai vertingas ir iškilus istoriografinis darbas „Lietuviai IX a.–XIX a. vidurio istoriniuose šaltiniuose“ (1994).

Dėl savo informatyvumo ir įtaigumo tarp skaitytojų populiarį tapo ir knyga apie liaudies architektūrą „Lietuvio namai“ (1999).

Tačiau Angelės Vyšniauskaitės gyvenimo kelias – ne vien mokslinė, bet ir pedagoginė veikla. Savo mokytoja ją gali vadinti net kelios etnologų kartos. Profesorė

buvo daugelio disertacijų oponentė ir doktorantūros bei habilitacinių komitetų narė. Pastaraisiais metais ji buvo dažna viešnia Lietuvos nacionaliniame muziejuje. Profesorė buvo ir stambiausio Lietuvos etninės kultūros leidinio – žurnalo „Liaudies kultūra“ redakcinės kolegijos narė ir produktyvi autorė. Daug laiko ir jėgų ji atidavė darbui Etninės kultūros globos taryboje. Nuoširdžią profesorės visuomeninę veiklą labai vertina ir Tėviškei pagražinti draugija. Profesorė viena pirmųjų moterų tapo aktyvi Lietuvių katalikų mokslo akademijos narė. 2000 m. balandžio 15 d. jai buvo suteiktas Lietuvių katalikų mokslo akademijos akademikės vardas. 1996 m. Angelė Vyšniauskaitė buvo apdovanota Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu, o 1998 m. jai paskirta Jono Basanavičiaus premija.

Liko dar daugybė ir kitų profesorės nuveiktų darbų. Išėjusi anapilin, Angelė Vyšniauskaitė mums paliko ne tik rašytinį palikimą – 11 monografijų ir daugiau kaip 700 mokslo publikacijų, bet ir ją pažinojusiems, bendravusiems šiltą atsiminimą – iškilios mokslininkės, talentingos mokytojos, garbingos ir nuoširdžios moters.

Rasa Paukštytė-Šaknienė